

FEHÉR MIKLÓS

# „Lebontották körülöttünk a munkahelyeinket, minket meg itt hagytak...”

**Juhász Tibor: *Salgó blues*. Scolar, Budapest, 2018**

Juhász Tibor prózakötetében a szerző portréképe mellett a következő felirat olvasható: n\_v\_II\_k. A sejtelmes műfajmeghatározás végigkíséri a szöveget, s jogos kérdéseket vet fel a *Salgó blues*szal kapcsolatban. Mielőtt a novellák rengetegébe vetnénk magunkat, egy Mészöly Miklós-idézet fogad minket, amelyben az írás és a való élet kapcsolatát elemelve máris egy különös atmoszférájú világba kerülünk.

A tizennégy fejezetből álló kötet több mint három éven át íródott. A szerző saját bevallása szerint alapos kutatómunkát végzett, és a motóban felvázolt relációkat az olvasás során is érzékelhetjük. Juhász Tibor 2015-ben *Ez nem az a környezet* című verseskötetével debütált a magyarországi irodalmi palettán, a mostani szűk nyolcvan oldalnyi szöveggel az ott bemutatott világot boncolgatja tovább apró részleteibe merülve. Az önéletrajzi ihletésű irományok önálló tárcákként is megállnák a helyüket, ám ezek a részletek – kihagyásokkal ugyan –, de valahol mégis összekapcsolódnak, így alkotnak kerek egészet. A novellák a cselekmény előrehaladtával szövegfolyammá transzformálódnak, s a műfajok közötti határfezesegetések értelmében akár regényként is elemezhetjük az alkotást. Az egységességet leginkább az egyes szám első személyű elbeszélés segíti, s említésre méltó írói bravúrnak számít az is, hogy Juhász alkalomadtán poétikus eszközöket használ, merítve előző, debütáló verseskötetéből. A *Salgó blues* rögtön az első fejezetben könyörtelenül arcon vágja

a befogadót sivár világával. Gyorsan egyértelművé válik, hogy nem a sikert sikerre halmozó, kalandokat átélt főhősök viszik előre a történetet, hanem az életútjukon valahol elcsúszó, megbotló alanyok szenvedései, (nem)kitörési próbálkozásai kerülnek középpontba. „A tömb felső részén kerek, rácsos ablak, harang lehet mögötte. Akár az acélgyár légvédelmi szirénája, ez sem szólalt meg évek óta. [...] Így is lehet élni” (10) – zárul a *Harangszóra várni* igencsak beszédes című nyitófejezet, mely azonnal korlátozza a fizikai teret.

Az alkotás szociografikus jellege végig érzékelhető, a valós helyszíneken játszódó, Salgótarján környéki szürke életutak hétköznapjait láthatjuk megelevenedni a kötet lapjain. Juhász az írás során szociológiai gyűjtést folytatott, interjúk sorát készítette el, majd ezek felhasználásával egy velejéig hihető, bár fiktív történethálót hozott létre. A társadalmi szemlélődésnél éppen a gyűjtőmunkának köszönhetően merül fel az egyik legaktuálisabb kérdés a *Salgó blues*szal kapcsolatban. A szerző salgótarjáni születésű, s bár középiskolásként nem gondolt arra, hogy szülővárosa komolyabb hatással lesz életére, a novellák soraiból mégis kitűnik, hogy az alkotási folyamatban a hangulatok és az érzelmek ábrázolásánál nem volt problémája a szereplők színesítésével. Véleményem szerint jelen esetben nem szabad Roland Barthes *A szerző halála* című röpiratából kiindulnunk, hiszen az író „eltávolításával” éppen a kardinális funkcióktól szabadítanánk meg a történetet, a katalizátorok pedig csak és kizárólag akkor tudnak működni a *Salgó blues* fejezeteiben, ha a korábban lefektetett szabályoknak megfelelően történik a karakterizáció. Ebben a felvázolt kisvárosi miliőben ismerhetjük meg Ágyas Janit, Palit, Évát, a társaságot, amely iráni hercegnőt rendelne a webről, csak azért, hogy kipróbálhassák és egymásnak passzolják a „királylányt”.

A kötet főszereplői a kommunizmusban nevelkedtek, és megrekedtek a múlt politikai ideológiáiban; züllött alakok, akiknek egykor lehetőségük lett volna kitörni a romlásnak induló környezetükből, de vagy nem ismerték fel az alkalmat, vagy bátorság híján inkább a biztosnak tűnő táptalajon maradtak. Az identitás és az egzisztencia problémái kulcskérdésként szolgálnak a szövegfolyamban. A kötet szereplői olyan emlékképekbe kapaszkodnak, mint Puskás Öcsi és az Aranycsapat, vagy a gyártósoros

iparműhelyek egyszerű, monoton világába, amikor még „lakás is járt az álláshoz, nem úgy, mint most, a vezetők tisztelték a dolgozókat, megbecsülték őket, prémium meg lakás...” (54). A technológiai vívmányok fel-feltűnése garantálja a 21. századi történetet, de valóban beszélhetünk-e mai, jelenkori narratívákról, ha közben maguk a szereplők olyasféle identitásválságban szenvednek, amelyek a (poszt)kommunizmusba, a rendszerváltás utáni érába repítik vissza az olvasót? A környezet ott van, megbújik a háttérben, de rivaldafénybe mégis a karakterek állnak, akik a füstös kocsmák lokális teréből nemigen lépnek ki, s alkoholos befolyásoltság alatt megnyílnak a „feljegyzőnek”. A dimenziók szűkössége miatt maguk a személyes történetek is a falu határáig merészkednek, ha pedig egy-egy emlékképben nagyobb ugrást érzünk, folyamatos visszacsatolás érkezik a salgói tájra.

Juhász Tibor immáron kívülállóként, a gyermekkortól eltávolodva sem tudott a negyedik fal mögé bújni, mert a szubjektív kapcsolódási pontok alkalomadtán előrepítik a sztorit, és különös egyveleg születik a tárgyilagos megnyilvánulással. A *Salgó blues* éppen ezért nem tud kilépni saját medréből sem: a novellák gyakran megragadnak egyszerű szociografikus lejegyzésnél, s a szerző riporterként tevékenykedik, az említett negyedik fal pedig a befogadó számára is felettebb furcsán hat. A szerző egyszerre van a falon belül és kívül is, olyan kettős (többes?) identitást hozva létre ezzel, amilyennel a kötet szereplői is rendelkeznek. A történelemhez való kapcsolódás valamelyest kimozdítja ezeket a figurákat a lokalitásból, de a kilépésre, az elköltözésre vajmi kevés esély mutatkozik. Ez a múltba kapaszkodó éter a szövegen belül is összeömlik, a nosztalgizálás sem menti meg a romlástól. A novellaregény egyébként több helyütt metaszöveget tartalmaz, kezdve a kiratatba tett címtől, az *Ágyas Jani otthonai* fejezet „Bekapcsolom a diktafont, várom, hogy Barna mesélni kezdjen” (18) zárómondatán át, egészen a „171102\_022.mp3” elnevezésű részig, amely egy konkrét fájl névre utal a való világból. Ugyanebben a fejezetben hangzik el az a monológ is, amely a történelmi és a generációs különbségek ellenére rendkívül aktuálissá teszi a *Salgó blues*-t, mert bár a kötetben felmerülő kérdéskörök komplexitása nyilvánvalóan változott, a sivár közegben létező falusi ember számára

a végeredmény ugyanaz: „Aztán láttuk, hogy lebontották körülöttünk a munkahelyeinket, minket meg itt hagytak, hát vittek volna el a picsába minket is, legalább mondott volna valaki valamit, hogy miért rossz az, ami volt, ha az embernek munkahelye van, meg élete, miért rossz az, ha megbecsülik?” (55). A *Helytörténet* című befejezésnek hála a kötet készültének kulisszáiba is betekintést nyerhetünk, műhelytitkokat fedezhetünk fel, ugyanakkor keretet szolgáltat a mottóként feltüntetett epigráfusnak, hiszen az írás és az élet kapcsolatát vesézi ki az időközben jól megismert Kék Acél kocsmán és a benne megbúvó szereplőkön át. A befogadó számára ez a megismert tér akár kapcsolódási pontként is szolgálhat, hiszen ha az olvasó maga nem is részese a városi vagy falusi görbe estéknek, akkor is biztosan hallott már legendás történeteket az éjszakák kalandorairól.

A *Salgó blues* a szerző kutatómunkájának köszönhetően akár egy objektív szociográfiai munkának is felfogható, de Juhász Tibor túllép a tudományosság határain, s az időnként szubjektivitással tarkított elbeszélés szépirodalommal alakítja az alkotást, amely poétikai jellemzőivel a műfajhatárokon mozogva készít valós társadalomrajzot egy nem is olyan régi korról, melynek nyúlványai elérnek a jelenbe. A vizsgálódásnál szándékosan nem esett szó a borítóról, melyen lepattintott söröskupakokat láthatunk, az egyiket két keresztbe vetett kalapáccsal, a másikon pedig egy könnyen olvasható „NEM NYERT” felirattal. Sokatmondó, ugyanakkor elgondolkodtató kép ez, mert bár a szövegegészben megjelenő karakterek valóban megrekedtek életükben, feljogosít-e minket mindez arra, hogy ítéletet hozzunk felettük, és sikertelennek tituláljuk létüket?